

نگارش مهندس محمد کوثری متخصص حشره شناسی

يك گونه شپشك جديد از جنس FIORINIA روی خرما در جنوب ایران

از شپشك‌های نباتی كه تاكنون روی خرماهای ایرای دیده شده سه گونه زیر بوده است :

Parlatoria blanchardi Targ .

Phoenicococcus marlati Comst .

Asterolecanium phoenicis Ras .

این چهارمین گونه‌كه توسط بالاشوسكى (Balachowsky) در سال جاری نام گذاری شده تاكنون از نظرها مخفی مانده بود و علت آن شباهت زیادست كه از حیث شكل و رنگ و اندازه با *P. blanchardi* داشت ولی اخیراً كه يك عده فرانسوی برای جمع‌آوری دشمنان طبیعی شپشك سیاه خرما (*P. blanchardi*) به ایران مسافرت كردند وزیر نظر M. Ph. Gaillot انجام وظیفه می‌كردند این‌گونه جدید را در برازجان كشف کرده كه توسط بالاشوسكى پروفیسور موزه ملی تاریخ طبیعی پاریس و عضو آكادمی كشاورزی فرانسه با اسم *Ficrinia phoenicis* Bula نام گذاری شد .

اینك مشخصات این حشره در این مقاله ذكر می‌گردد.

Ficrinia phoenicis Balachowsky (دومین شپشك سیاه خرما)

مشخصات ماکروسكپی

سپرماده بالغ سیاه و از يك ترشحات صمغی كه برنگ خرمائی روشن است تشكيل قشر شفافی راداده كه حشره بالغ زیر آن دیده میشود . پوست لاروی زردكاهی رنگ‌كه در جلو قرار گرفته و بعد از آن سپر حشره از زیر پوست لاروی شروع میشود (تقریباً از زیر وسط پوست لاروی) علاوه بر این يك نوع ترشحات سفیدرنگی روی آن است كه در كنار حاشیه سفیدرنگی را تشكيل میدهد . فرم سپر كشیده كمی برجسته و يك خط طولی برجسته در وسط دارد و گاهی هم این خط در بعضی افراد محو میشود (شكل ۱- ۱) .

در برخی افراد سپر در زیر پوسته برگ تشکیل میشود که يك برجستگی خفیفی بآن میدهد . این قبیل افراد بسختی دیده میشوند (شکل ۱-۲) . طول سپر $1/9$ الی $2/1$ میلیمتر است . معمولاً سپرها موازی با طول رگبرگها قرار گرفته اند .

پوپاریوم (Puparium) نرسفید و پوست لاروی آن زرد رنگ بوده و در جلو قرار گرفته است . در طول سپر نر سه خط طولی که بسختی مشهود است وجود دارد طول سپر $6/0$ تا $7/0$ میلیمتر است (شکل ۱-۳) .

مشخصات میکروسکپی

ماده بالغ طویل و کشیده طرفین بدن پس از سروسینه تا حلقه سوم بطن موازی بوده و از حلقه مزبور بحد یکمربه باریک میشود (شکل ۱-۴) .

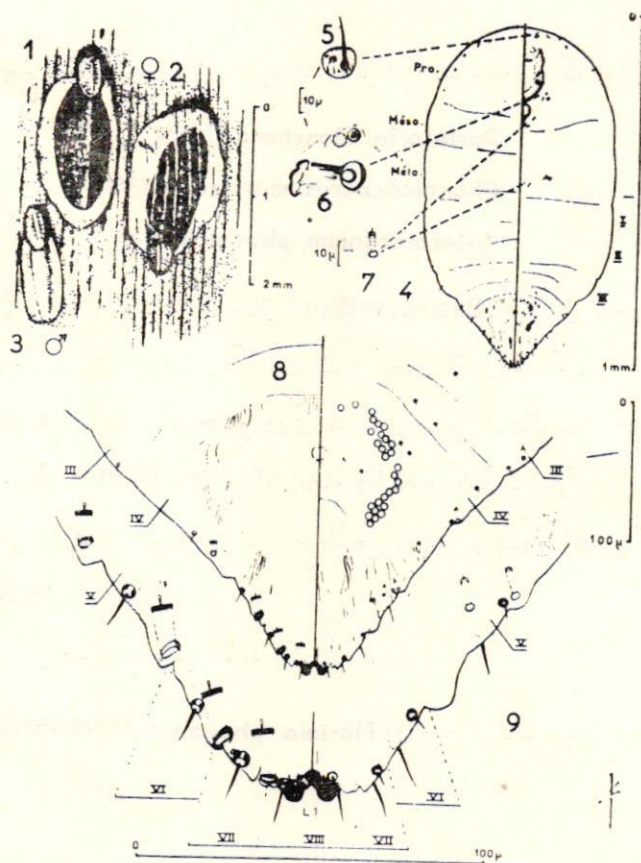

Fig. 1. *Fiorinia phoenicis* Balachowsky (adulte) - D'après Balachowsky.

شکل ۱ - شونك بالغ - ياه خرما از جنس *Fiorinia*

پستانك شاخك گرد و مسطح است و از يك خار طویل مزین شده است (شکل ۱-۵) .

سوراخ تنفسی جاوی (Stigmates antérieurs) دارای يك يادوغده است که ساختمان سه حفره ای (Triloculaire) دارد (شکل ۱-۶) . سوراخ تنفسی خلفی بدون غده است . پیژیدیوم باریک و برجسته بوده و حاشیه

آن نسبت به گونه‌های دیگر این جنس خیلی ساده است و فقط دارای يك زوج پالت (L_1) بوده که تقریباً در داخل پی‌ژیدیوم فرو رفته و برجستگی آن کم است و فرو رفتگی بین L_1 ها بشکل ۸ در آمده و از طرف قاعده بوسیله يك قطعه کیتینی سخت بهم مربوط میشود که این قبیل پالت‌ها را بنام *Zygotic lobes* مینامند . از L_2 هیچ آثاری مشهود نیست . خارهای غده‌ای (*Epines glandulaires*) در این گونه وجود ندارد ولی خارهای کناری (*Soies marginales*) ساده و بخوبی نمو کرده است و در هر حلقه پی‌ژیدیوم يك خار دیده میشود . سوراخ آنال مدور قطر آن از عرض L_1 کمتر و در ثلث بالائی پی‌ژیدیوم واقع شده است (شکل ۱-۸) .

ماکروپورها طولشان نسبت به عرض بیشتر بوده و تعدادش ۴ زوج است که در قسمت کناری پی‌ژیدیوم قرار گرفته اند و بطور یک‌در یک بشکل يك (۸ و ۹) دیده میشود دهانه آنها در هر يك از حلقه‌های پی‌ژیدیوم باز میشود . بین پالت‌های اول ماکروپور وجود ندارد . دهان ماکروپورها بیضی شکل است و به استثنای ماکروپور حلقه هفتم که نسبت به محور بدن عمودی است بقیه بطور مایل قرار گرفته اند . اندازه ماکروپور حلقه ۴ از سایرین کوچکتر است .

درز مجرای تناسلی در مرکز پی‌ژیدیوم زیر سوراخ آنال قرار گرفته و غده‌های دور فرجی آنرا احاطه کرده است و این غده‌ها از نوع ۵ دسته‌ایست که بشکل يك قوس مجرای تناسلی را احاطه کرده و تعدادش مطابق فرمول زیر است :

۲ تا ۳ - ۱۰ تا ۱۴ - ۱۵ تا ۱۸ و ساختمان غده‌ها پنج حفره‌ایست (*Pentaloculaire*) میکروپورهای بطنی مطابق شکل ۸ در کنار پی‌ژیدیوم دیده میشود . بعلاوه در اطراف خرطوم و نزدیک مجرای تنفسی خلفی میکروپورهائی وجود دارد (شکل ۱-۷) .

بطوریکه در شکل و شرح آن ملاحظه شد حشره کامل تمام صفات مشخصه جنس *Fiorinia* را ندارد اما برعکس لارو دوره دوم آن مشخصات جنس مزبور را داشته و کاملاً ساختمانش *Diaspidiforme* میباشد بشرح زیر :

لارو دوره دوم (شکل ۲) دارای دو زوج پالت است (L_1 و L_2) . قاعده L_1 ها خیلی از هم باز شده و در کنار پی‌ژیدیوم فرو رفته است و برجستگی کنار خارجی آن خیلی کمتر از کنار داخلش میباشد . L_1 ها بوسیله يك قوس اسکروزه (*Sclérosé*) بهم مربوط میباشد (شکل ۲-۱۰ و ۱۱) .

L_2 برجسته‌رأس مدور و در کنار خارجی آن L_2b بخوبی دیده میشود که از L_2a کوچکتر بوده و شکش مدور است (شکل ۲-۱۱ و L_2b) .

خارهای غده‌ای خاری شکل ساده و بین حلقه‌های ۷ و ۸ و همچنین روی حلقه‌های سوم و چهارم که خیلی بیشتر نمو کرده و بزرگترند قرار گرفته اند (شکل ۲-۱۰) . ماکروپورهای پشتی دهانه اش بیضی و در کنار پی‌ژیدیوم بطور کامل قرار گرفته و در هر طرف تعدادش ۵ عدد است که روی هر حلقه يك عدد میباشد (شکل ۲-۱۰) ماکروپورهای وسطی وجود ندارد .

در سطح بطنی میکروپورها در قسمتهای نیمه کناری و نیمه میانی (Submédians و Submarginaux) دیده میشوند (شکل ۲-۱۰).

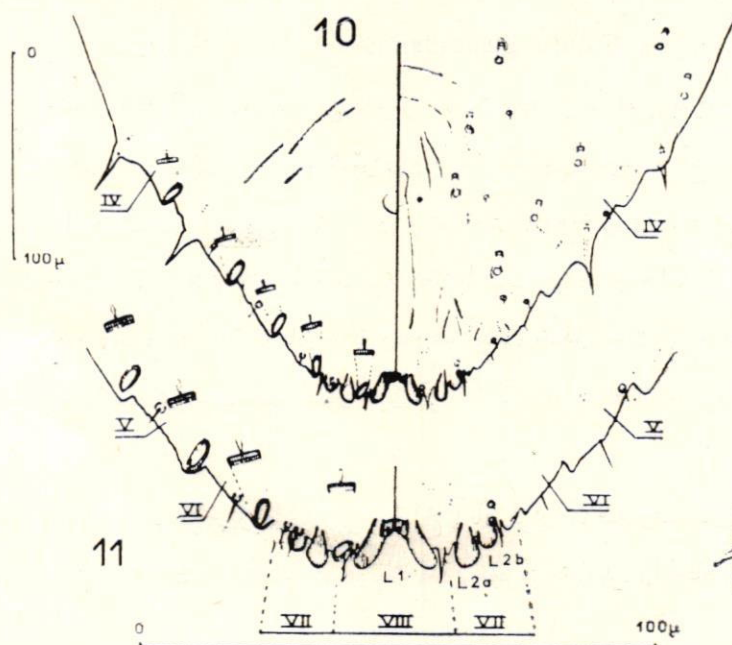

Fig. 2. *Fiorinia phoenicis* Balachowsky (nouveau-né) – D'après Balachowsky.

شکل ۲ - پوره شیشک سیاه خرما از جنس *Fiorinia*

ملاحظات

بطوریکه گفته شد این حشره در دوره دوم لاری مشخصات حقیقی *Fiorinia* را دارد و حشره کامل آن فاقد L2 و همچنین خارهای غده‌ای (Epines glandulaires) بوده و میتوان گفت حشره کامل فرم تضعیف شده و تغییر شکل یافته جنس مزبور است.

نبات مورد حمله

این گونه در ۲۹ نوامبر ۱۹۶۶ توسط آقای Ph. Gaillot در برازجان روی برگ و ساقه‌های درخت خرما جمع آوری شده است و محتمل است در سایر نقاط خرما خیز ایران نیز وجود داشته باشد و برای تحقیق و بررسی و جمع آوری نمونه از کارشناسان جنوب خواسته شده که از نقاط مختلف بازدید بعمل آورند.